

Pap-Módy Noémi

DEMOGRÁFIAI KIHÍVÁSOK ÉS NYUGDÍJRENDSZEREK MAGYARORSZÁGON ÉS AUSZTRIÁBAN

Absztrakt

A tanulmány a magyar és az osztrák nyugdíjrendszer fenntarthatóságát vizsgálja a demográfiai kihívások fényében. Fő hipotézise, hogy a demográfiai trendek mindkét országban fenyegetik a rendszer stabilitását. Az elemzés a nyugdíjkorhatárt, a felosztó-kirovó-struktúrát és az indexálást hasonlítja össze többek között a KSH, az Eurostat és a Statistik Austria adatai alapján. Megállapításra került, hogy a termékenységi ráta tartósan elmarad a reprodukciós szinttől, miközben az eltartottsági ráta és a várható élettartam növekszik. A nyugdíjkorhatár Magyarországon egységes 65 év, míg Ausztriában a nők korhatára 2033-ig emelkedik 65 évre. A felosztó-kirovó-rendszer mindkét helyen az első pillérre támaszkodik. Indexálás tekintetében Magyarország kiszámíthatóbb árindexálást alkalmaz, Ausztria bonyolultabb, de az egyenlőtlenségeket csökkentő szabályozást. A hosszú távú fenntarthatóság a termékenységi ráta emelésében rejlik, azonban a gyermekvállalást támogató intézkedések hatásáig átmeneti reformok szükségesek. Ilyenek a rugalmas nyugdíjkorhatár, a várható élettartamhoz kötött korhatár, az öngondoskodás további támogatása és a 14. havi nyugdíj bevezetése.

Kulcsszavak: nyugdíjrendszer, felosztó-kirovó, fenntarthatóság, demográfiai kihívások, termékenységi ráta, nyugdíjkorhatár, indexálás, Magyarország, Ausztria

Bevezetés

A modern társadalmak egyik legfontosabb gazdasági és szociális kérdése a nyugdíjrendszerek fenntarthatósága, a demográfiai kihívások tükrében. Különösen hangsúlyos témakör a felosztó-kirovó elven működő nyugdíjrendszerek esetében, ahol az éppen aktuálisan aktív munkaerőpiaci résztvevők járulékaik fedezik a nyugdíjasok számára folyósított ellátást. Európa számos országa érintett a kérdésben, így Magyarország és Ausztria is. A két ország földrajzi és történelmi közelsége ellenére jelentős különbségeket mutat a nyugdíjrendszerük kezelésében, amely lehetőséget teremt az összehasonlításra. Jelen tanulmány célja a két szomszédos ország felosztó-kirovó nyugdíjrendszerének összehasonlító elemzése, középpontban a fenntarthatósággal és a stabilitás kérdésével.

A demográfiai nyomás mind az alacsony termékenységi ráta, mind a növekvő várható élettartam, mind az emelkedő eltartottsági ráta, mind a pedig a migráció irányából érkezik. Ezek a trendek olyan finanszírozási válságot vetítenek előre, amelyek indokoltá teszik a nyugdíjrendszer reformját. Az összehasonlítási fókusz három aspektusra helyeződik. Az első a nyugdíjkorhatár, a második a felosztó-kirovó struktúra és finanszírozás, a harmadik pedig az indexálás.

Demográfiai háttér

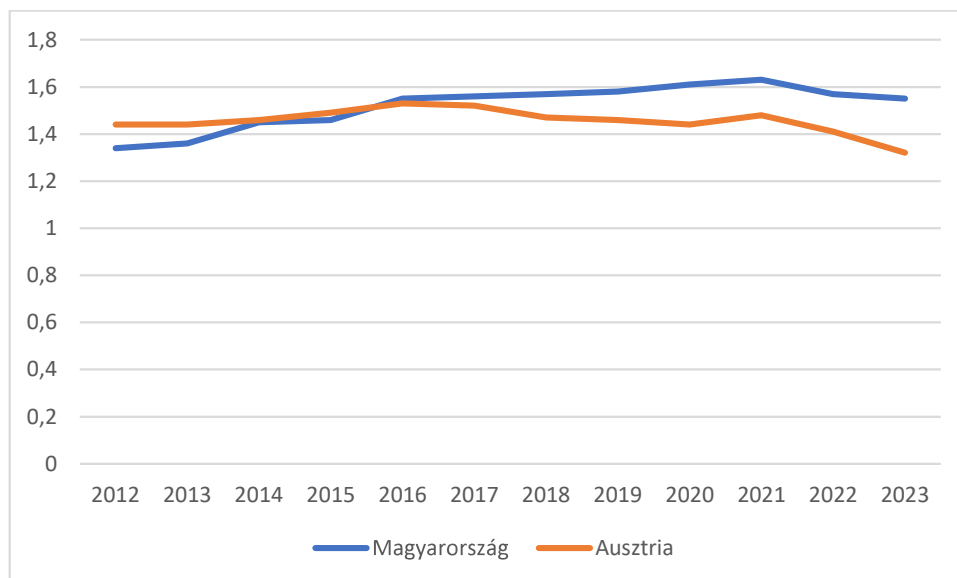
A termékenységi ráta, a születéskor várható élettartam, az eltartottsági ráta és a migráció jelentős hatással bír a felosztó-kirovó nyugdíjrendszerre mind Magyarországon, mind Ausztriában. Ezek a mutatók és változásaik segítenek meghatározni a jövőbeni nehézségeket, amelyek a nyugdíjrendszer fenntarthatóságát veszélyeztetik. A kedvezőtlen demográfiai trendek elkerülhetetlenné teszik a különböző nyugdíjreformok bevezetését.

Termékenységi arányszám

A termékenységi arányszám rámutat arra, hogy egy társadalom népességszáma fenntartható-e. Ez a szám azt fejezi ki, hogy egy adott nő hány gyermeknek adna életet az adott év, kor szerinti születési gyakorisága mellett. A reprodukciós szint 2,1. Ha a termékenységi arányszám ez alá kerül tartósan, az össznépesség csökkenni kezd és elöregedik, pedig a kiegyensúlyozott korösszetétel elengedhetetlen feltétele az egészségügyi rendszer és a nyugdíjrendszer fenntartható, hosszútávú működéséhez. Magyarország termékenységi rátája 2012-ben 1,23-ra csökkent, az addigi legalacsonyabb számot produkálva. 2012 és 2016 között 1,49-ig növekedett, majd 2017 és 2019 között nem történt jelentősebb változás. (KSH, 2021) 2021-re elérte az 1,61-et, amely bár növekedés, de a reprodukciós szintet nem közelítette meg. 2022-re 1,56-ra csökkent, majd 2023-ra 1,55-re. (Eurostat, 2025; KSH, 2024) Összességében kijelenthetjük, hogy Magyarországon a termékenység szintje tartósan alacsony, így nem biztosítja a népesség-utánpótlást. (KSH, 2021)

Ausztria termékenységi rátája 2012-ben 1,44 volt, amely fokozatosan emelkedett egészen 2016-ig 1,53-ra, majd 2017 és 2020 között 1,44-ig visszacsökkent. 2021-ben 1,48 volt a termékenységi arányszám, majd 2022-ben 1,41. A 2023-as adat pedig 1,32 volt, amely jelentősen elmarad a reprodukciós szinthez szükséges arányszámtól. (Eurostat, 2025)

1. ábra: Teljes termékenységi ráta

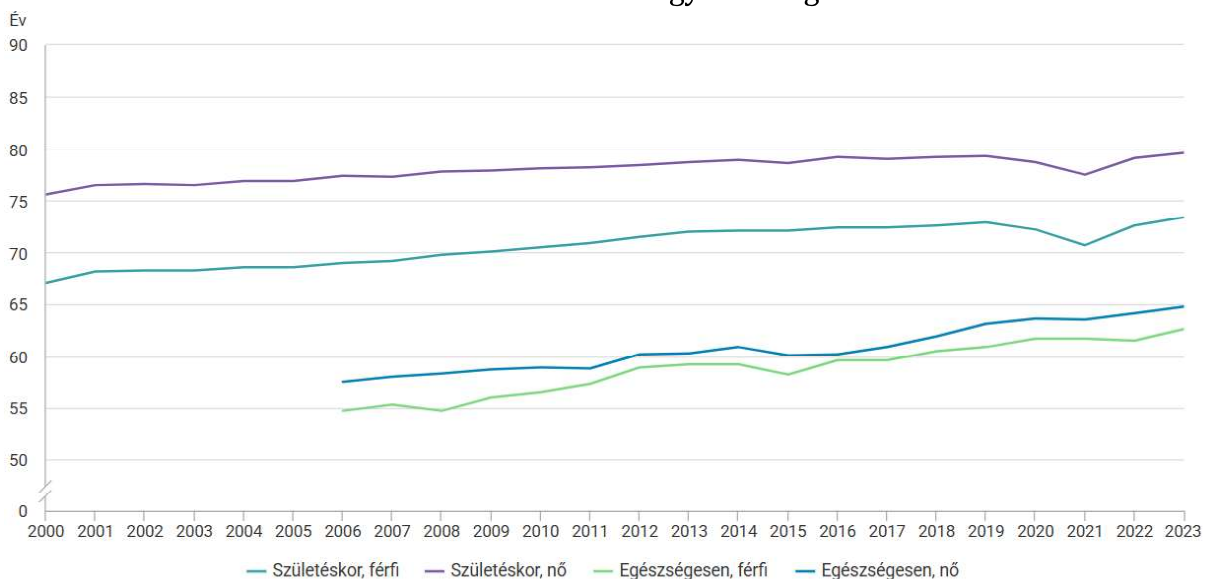
Forrás: saját szerkesztés a KSH és az Eurostat adatai alapján

Mind Magyarországon, mint Ausztriában tartósan alacsony a termékenységi arányszám, amely az első ábrán is nyomon követhető. Nem vezethető vissza egyetlen okra az, hogy egyes régiók miért nem érik el a reprodukciós szintet, de összefüggéseket kerestek többek között a születési átlagéletkorral, a gazdasági bizonytalansággal vagy az iskolai végzettséggel. (Uhljár, 2024) A felosztó-kirovó alapú nyugdíjrendszerek fenntarthatóságát jelentősen befolyásolja az, ha a termékenységi ráta tartósan csökkenő tendenciát mutat. Ez azt jelenti, hogy az aktív korú járulékfizetők egyre kevesebben vannak, a nyugdíjasok, akiket el kell, hogy tartsanak, egyre többen. A folyamat következménye lehet a nyugdíj finanszírozásának nehezítettsége és elkerülhetetlenné válik különböző reformok alkalmazása. (Sárkány, 2022)

Várható élettartam

A születéskor várható élettartam azt fejezi ki, hogy az adott év halandósági viszonyainak megfelelően egy újszülött átlagosan hány évet fog élni előreláthatóan. A különböző betegségek előfordulási gyakoriságát is figyelembe vevő számítás során pedig a születéskor egészségesen várható élettartamra derül fény. Magyarországon 2000 és 2020 között jelentős emelkedés figyelhető meg a születéskor várható élettartam tekintetében. Férfiaknál ez alatt az idő alatt 5,1 évvel növekedett, míg a nőknél 3,2-vel. Az emelkedést feltehetően a COVID járvány ideiglenesen mérsékelte. Így 2020-ban a férfiak 72,2 évre, a nők 78,7 évre számíthattak. A nők és a férfiak közötti különbség csökkent, de még mindig magasnak számított európai viszonylatban ez az eltérés. A második ábra szemlélteti külön a nemek várható élettartamát és az egészségben megélt várható élettartamot 2023-ig. (KSH,2021) 2024-re a férfiak születéskori várható élettartama 73,6-ra, a nőké pedig 79,58 évre növekedett. (KSH, 2025)

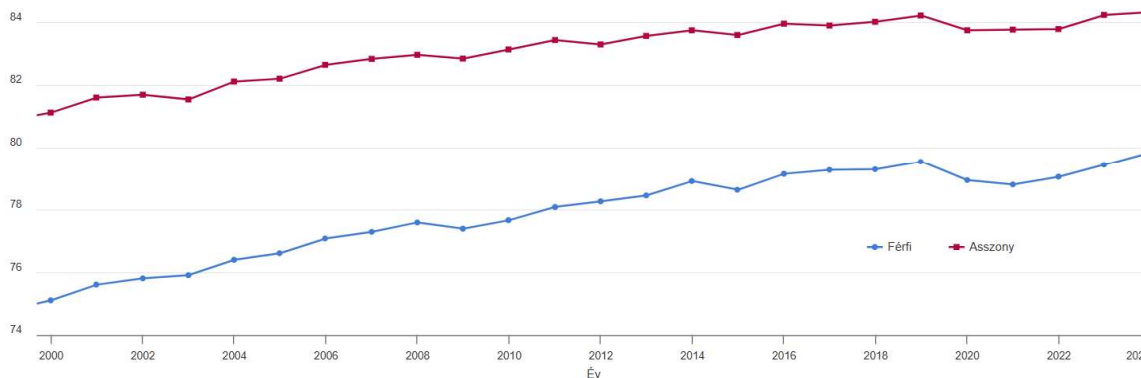
2. ábra: Születéskor várható és egészségben töltött várható élettartam Magyarországon

Forrás: KSH (2024)

Ausztriában 2000 és 2020 között a nőknél 2,6 évvel, a férfiaknál pedig 3,8 évvel nőtt a várható élettartam. 2024-ben pedig ezek a számok a férfiak esetében 79,8-ra, míg a nőknél 84,3-ra változtak. (Statistik Austria, 2023; Statistik Austria, 2024) A nők és a férfiak közötti különbség mérséklődött, de továbbra is jelentős. A harmadik ábrán követhető a várható élettartam változásának folyamata az elmúlt 24 év során.

3. ábra: Születéskor várható élettartam Ausztriában

Forrás: Statistik Austria (2024)

Mind Magyarországon, mind Ausztriában fokozatos emelkedés figyelhető meg. A várható élettartam növekedéséből következik, hogy a nyugdíjas évek száma is növekedik. Ezzel párhuzamosan jellemzően kitolódott a munkaerőpiacra való belépés időpontja. A két folyamat hatására rövidül az az idő, amelyet nyugdíjjárulék befizetésével lehet terhelni és nő a nyugdíjra való jogosultság ideje. Szükségszerű volna a nyugdíjkorhatár kitolása, azonban a növekedő élettartam nem feltétlen jelenti az egészségben eltöltött évek számának növekedését. (Sárkány, 2022)

Eltartottsági ráta

Az eltartottsági ráta azt mutatja meg, hogy egy adott társadalomban a 0-14 év közötti és a 65 év feletti népesség milyen a 15 és 64 év közötti népesség százalékában. Az idős népesség eltartottsági rátája pedig a 65 év felettek és az aktív korúak, azaz a 15 és 64 közöttiek arányát mutatja. Magyarország eltartottsági rátája 2024-ben 54,5 százalék volt, ami azt jelenti, hogy 1000 aktív korú lakosra 544 eltartott, azaz 14 év alatti és 65 év feletti jutott. Az idős népesség rátája 32,3 százalék volt, amely folyamatosan növekvő tendenciát mutat. (KSH, 2021)

Ausztriában 52,0 volt 2024-ben ez az érték. Így 1000 aktív korúra 520 inaktív jutott. Az Európai Unió összesített eltartottsági rátája 56,8 volt, amely magasabb értéket mutat Ausztriánál és Magyarországnál egyaránt. Az idősek eltartottsági rátája Ausztriában 2024-ben 30,2 százalék volt. (Eurostat, 2025)

Az Európai Bizottság 2024-ben közzétett „Aging Report” című jelentésben demográfiai és gazdasági előrejelzések találhatóak 2070-ig az elöregedő társadalom tükrében az EU tagállamokra vonatkozóan. Feltételezésük szerint 2022-2030 között a növekvő eltartottsági ráta Ausztriában fogja a nyugdíjkiadásokat a legjelentősebben növelni. Magyarországon az érték növekedésének hatása nem lesz jelentős ebben az időszakban a tanulmány szerint. (European Commission, 2024)

Migráció

Fontos megjegyezni azt, hogy a nemzetközi népesség mozgások a demográfiai problémákra negatív és pozitív hatással is bírhatnak mind a küldő és mind a fogadó ország számára. Amennyiben a bevándorlók aktív, munkaképes korúak, úgy hozzájárulhatnak a nyugdíjrendszer terheinek csökkentéséhez. Míg a nagyfokú kivándorlás ellenkező hatással bír. (Marinescu, 2017) Aslanyan és Gurgun tanulmánya azt vizsgálta, hogy a képzetlen aktív korú bevándorlók milyen hatással vannak a felosztó-kirovó nyugdíjrendszerekre. Összességében arra a következtetésre jutottak, hogy a jelenség rövid távon növelheti a nyugdíjrendszer bevételeit, így a demográfiai kihívásokat némileg enyhíteni tudják, azonban hosszútávon nem szolgálja a nyugdíjrendszer fenntarthatóságát. A képzetlenségből eredő alacsonyabb termelékenység alacsonyabb megtakarítással, nyugdíjjárulék befizetéssel jár, így nem helyettesítheti a szükséges nyugdíjreformokat. (Aslanyan, 2012)

A felsorolt mutatók és elemzések fényében megállapítható, hogy az elöregedő társadalom fokozódó terhet jelent a nyugdíjrendszer fenntarthatóságára. Ennek megfelelően különböző reformokat kell megfontolni és bevezetni Magyarországon és Ausztriában egyaránt. (Dedák, 2024)

A nyugdíjrendszerek kiemelt aspektusai

A magyar és az osztrák nyugdíjrendszer számos sajátossággal bír, amelyek részletekbe menő, teljes körű bemutatása meghaladja jelen tanulmány kereteit. Az elemzés során a rendszerek működése és hosszútávú fenntarthatóságának szempontjából kulcsfontosságú sarokpontok kerülnek részletesebb vizsgálatra. Magyarország és Ausztria esetében is a fókusz a nyugdíjkorhatáron, a felosztó-kirovó rendszer sajátosságain, valamint az indexáláson lesz. A nyugdíjkorhatár a fenntarthatóság egyik legfőbb mérőszáma, hiszen az egyik legközvetlenebb eszköz, amellyel a nyugdíjasok és az aktív dolgozók arányát befolyásolni lehet. A két országban működő eltérő gyakorlat rámutathat az előnyökre és a hátrányokra. A felosztó-kirovó rendszer vizsgálata, amely alapelve szerint az aktív dolgozók járuléka finanszírozzák a jelenlegi nyugdíjasok ellátásait, az elöregedés szempontjából elengedhetetlen, mert az aktív dolgozók létszámának csökkenése és a nyugdíjasok arányának növekedése veszélyezteti a működését. Végül az indexálás kerül feltárára, amely létfontosságú a nyugdíjak vásárlóerejének fenntartásában.

Magyarország

Magyarországon a társadalombiztosítási öregségi nyugdíjra jogosító öregségi nyugdíjkorhatár az 1957-ben vagy az azt követően születettek számára, férfiaknak és nőknek egyaránt, a betöltött 65. életév. 2010-től kezdve folyamatosan növekedett a nyugdíjkorhatár minden születési év után fél-fél évvel. Ennek megfelelően például egy 1952-ben születettnek a 62. életév betöltését követő 183. nap, egy 1956-ban születettnek a 64. életév betöltését követő 183. nap az öregségi nyugdíjnak a korhatára. A teljes összegű öregségi nyugdíjhoz való jogosultsághoz a korhatár elérése mellett szükséges legalább 20 év szolgálati idő teljesítése is. 15 év szolgálati idő esetén résznyugdíj állapítható meg. (Magyar Állam-

kinccstár) A férfiak és nők közötti különbség jelenleg a „Nők 40” program keretében nyilvánul meg, amely 2011-ben indult Magyarországon. A programnak megfelelően azok a nők, akik negyven év jogosultsági idővel rendelkeznek, az életkoruktól függetlenül jogosultak a saját jogú öregségi nyugdíjra. Jogosultsági időnek tekintjük a keresőtevékenységgel szerzett szolgálati időt, valamint a gyermekneveléssel kapcsolatban folyósított ellátás idejét. A 40 év keretein belül legalább 32 évnyi kereső tevékenységet kell folytatni, a gyermeknevelésre való tekintettel maximum 8 év jogosultsági idő szerezhető. Kivételt képez ez alól az a nő, aki öt vagy több gyermeket nevelt fel. Öt gyermek esetén plusz egy évvel, minden további gyermekkel egy-egy évvel, de legfeljebb 7 évvel növekedhet a gyermekneveléssel szerzett évek száma. Például egy nő, aki 6 gyermeket nevelt fel, akikre tekintettel gyermeknevelési ellátást folyósítottak részére, 32 év helyett 30 év szolgálati idővel kell, hogy rendelkezzen. Az otthongondozási díjban, valamint a súlyosan fogyatékos vér szerinti, illetve örökbefogadott gyermekek ápolási díjában részesült nők számára 30 év keresőtevékenységre van szükség a 40 év jogosultsági időn belül a „Nők 40” kedvezményes öregségi nyugdíj igényléséhez. Ugyanez vonatkozik azokra, akik 1998. január 1-je előtt gyermekek otthongondozási díjának megfelelő szolgálati időt szereztek. (Államkincstár; Vaskövi, 2022) A jogosultsági időbe nem számít bele a nappali felsőoktatásban töltött idő, valamint a saját járulékfizetéssel fedezett kereset nélküli idő. (Mihályi, 2016)

A nyugdíjrendszer kötelező, az állam feladata a működtetése és a fejlesztése egyaránt. A magyar nyugdíjrendszer alapját, első pillérét az úgynevezett „felosztó-kirovó” elv adja, amely azt jelenti, hogy az aktív korú munkavállalók által befizetett járulékokat a nyugdíjasok ellátására fordítják. Nincs egyéni számla, amelyen az adott személy befizetései gyűlnek, hanem a járulékok összessége képez egy nyugdíjfedezetet. A nyugdíj összegét az aktív időszak keresetének mértéke és a munkában eltöltött évek száma határozza meg. (Vaskövi, 2022; Bencsik, 2024) Az első pillér mellett másodikként jelentek meg a magánnyugdíjpénztárak 1998-ban. (Rab, 2010) A részvétel kötelező volt azok számára, akik újonnan léptek be a munkaerőpiacra. Egyetlen „kötelező” magánnyugdíjpénztárhoz volt lehetőség csatlakozni. A már munkavállalók számára önkéntes belépési lehetőséget biztosítottak. (Tatay, 2019) 2010-ben a magánnyugdíjpénztárak végül megszűntek. A harmadik pillért az önkéntes magánnyugdíjpénztár jelenti, amely egy önkéntes megtakarítási forma. (Szikra, 2017) A második pillérrel megegyező intézményi keret jellemzi, azonban ebben az esetben lehetőség volt egyszerre több önkéntes magánnyugdíjpénztárhoz csatlakozni. Az alaphoz akár 10 év tagság után hozzá lehet férni, de az elsődleges cél az, hogy a nyugdíjba vonulás után jelentsen kifizetést. (OECD, 2004) A rendszer egyensúlya megbomlik, mihamarabb nem fedezik a befizetések a nyugdíjakat. Ennek lehetséges oka a befizetők létszámának csökkenése vagy a nyugdíjra jogosultak létszámának növekedése. (Tatay, 2019) A rendszer ezen aspektusainak bemutatásából jól látszik, hogy a nyugdíjrendszer működése különösen érzékeny a különböző demográfiai változásokra, mint a csökkenő születésszám, vagy a várható élettartam növekedése. Egy elöregedő társadalom számára komoly kihívást jelent a felosztó-kirovó nyugdíjrendszer fenntartása.

Magyarországon korábban svájci indexálás jellemezte a nyugdíjrendszert, viszont 2012 óta tisztán árindexálásról beszélhetünk, amely változás csökkentette a nyugdíjalap

kiadásait. (Havay, 2024) 2025. január 1-én 3,2 százalékkal növekedett a nyugdíjellátás. Az emelés automatikusan jár, nincs szükség külön kérvény benyújtására.

Ausztria

Az öregségi nyugdíjra való jogosultságra a születési évnek megfelelően különböző feltételek vonatkoznak. A nők 60 éves nyugdíjkorhatára 2024. január 1-től évente hat hónappal emelkedik, egészen 2033-ig. Ekkorra éri el a férfiak nyugdíjkorhatárát, a 65 éves kort. A fokozatos emelés az 1964. január 1-én és az utána született nőket érinti. (Hülsewig, 2017) A reform célja a nyugdíjrendszer fenntarthatóságának biztosítása és a férfiak és nők közötti egyenlőség előmozdítása. A folyamatos változás hatásait különböző modellekkel vizsgálták, amelyek szerint 2040-re akár 87 000 fővel növekedhet a 60–64 éves nők munkavállalása a nyugdíjkorhatár emelésének következtében Ausztriában. (Bittschi, 2024) A változás folyamatában, 2028-tól válik a nők számára is relevánssá a „Korridorpension”, amely 62 éves kortól vehető igénybe, amennyiben valaki legalább 40 év biztosítási idővel rendelkezik. Ahhoz, hogy az öregségi nyugdíjat igényelni tudja valaki, meghatározott biztosítási idővel kell, hogy rendelkezzen. 180 biztosítási hónappal az elmúlt 360 naptári hónapon belül, vagy 180 járulékfizetési hónap kötelező biztosítással vagy önkéntes biztosítással, illetve 300 biztosítási hónappal. (BMSGPK, 2025)

Ausztria nyugdíjpolitikájának középpontjában továbbra is a hagyományos felosztó-kirovó állami nyugdíjbiztosítás áll. Számukra a rendszer stabilitása kiemelt társadalompolitikai cél. (Blank, 2016) Az osztrák nyugdíjrendszer három pilléren alapul: az állami nyugdíjrendszer, a foglalkoztatói nyugdíjak és a magánnyugdíjak. Az első pillér az állami nyugdíjrendszer, amely a legfontosabb és legszélesebb körű jövedelemforrásnak számít a nyugdíjba vonulás után. A második pillér két fő formát ölel fel: egyrészt a vállalatok által önkéntesen nyújtott nyugdíjakat, másrészt a 2002-ben bevezetett kötelező végkielégítési rendszert. Az utóbbi előírja, hogy a munkáltatók a dolgozók havi bruttó bérének 1,53%-át az erre a célra létrehozott alapokba fizessék, viszont a gyakorlatban a munkavállalók többsége (mintegy 90%) munkahelyváltáskor azonnali kifizetést választ. A rendszer emiatt tényleges nyugdíjkiegészítésként csak korlátozottan funkcionál. A harmadik pillér, a magánnyugdíj-megtakarítás, állami támogatásokkal ösztönzött konstrukcióként indult, de az állami támogatások 2012-es csökkentése jelentősen visszavetette a rendszer népszerűségét. Ennek következményeként a második és harmadik pillér pénzügyi súlya és lefedettsége csökkent, így az osztrák nyugdíjrendszer továbbra is túlnyomórészt az állami felosztó-kirovó rendszerre épül. A hátránya viszont a jelenlegi rendszernek, hogy meglehetősen drága az állam számára fenntartani a nyugdíjrendszert. A nyugdíjjal kapcsolatos teljes költségek közel kétharmadát az adófizetők finanszírozzák, így a népesség előregedése erősen befolyásolja a fenntarthatóságot. (SGI, 2022)

Minden évben a naptári év első napján, azaz január 1-én emelkednek Ausztriában a nyugdíjak. Az emelés mértékét az aktuális referencia érték határozza meg, amely a megelőző év augusztusától az előző év júliusáig tartó időszak átlagos inflációs rátájának felel meg. 2025-ben ez az érték 1,046, ami azt jelenti, hogy 4,6 százalékkal emelkedett a nyugdíjak összege. Havi 6060 euróig terjed a százalékos emelés, efelett fix emeléssel számol-

nak, amely 278,76 euró. Az indexálásnak köszönhetően a nyugdíjak vásárlóereje megőrizhető. Utóbbi intézkedés pedig biztosítja, hogy csökkenjenek a nyugdíjasok közötti jövedelemből eredő egyenlőtlenségek. A 2020-ban bevezetett társadalombiztosítási törvény tartalmaz egy úgynevezett „első indexálást”. Amely azt jelenti, hogy első évben a nyugdíjba lépés hónapjával arányosan jár az emelés. Például, ha valaki 2022 februárjában vonult nyugdíjba, akkor az indexálás 90 százalékát kapja meg, ha márciusban, akkor 80 és minden további hónapban 10 százalékponttal csökken az indexálás. Novemberi és decemberi nyugdíjba vonulás esetén csak a következő évben lesz esedékes. Azonban ezt az intézkedést 2024-2026-ig a korábbi évek magas inflációjára hivatkozva eltörölték. (BMSGPK, 2025)

Más országokkal összehasonlítva elmondható, hogy Ausztria nyugdíjrendszere egyedi, sajátos jellemzőkkel bír. (Raab, 2011)

Összehasonlítás

Az egyik legjelentősebb demográfiai kihívás, amellyel számos ország szembe kell nézzen az a társadalmak előregedése. Ez a felosztó-kirovó elven működő nyugdíjrendszerek fenntarthatóságát jelentősen veszélyeztető folyamat. Ennek megfelelően az aktív dolgozók számának csökkenésével és a nyugdíjasok arányának növekedésével számolni kell és felül kell vizsgálni a rendszer működését. A jelen elemzés az előzetesen bemutatott, magyar és az osztrák nyugdíjrendszer három aspektusát veti össze: a nyugdíjkorhatárt, a felosztó-kirovó struktúrát és az indexálást.

Nyugdíjkorhatár

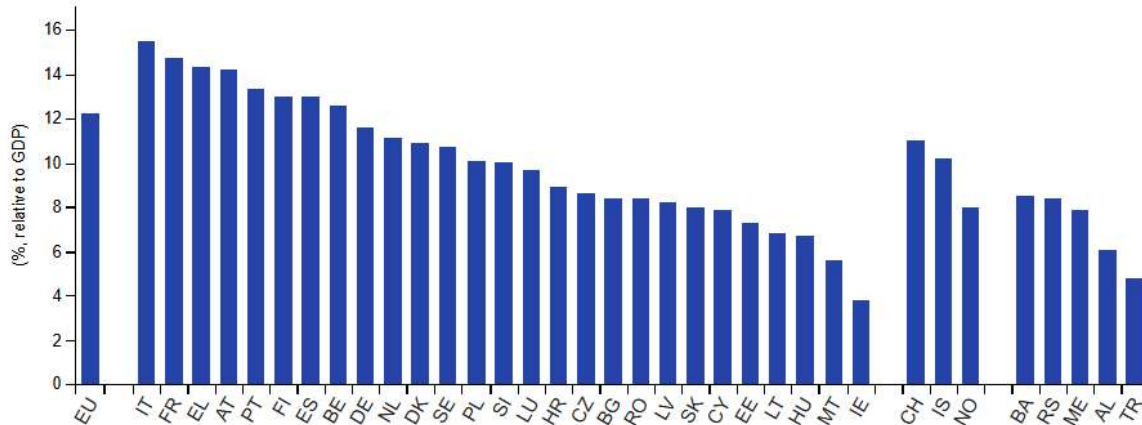
A nyugdíjrendszer fenntarthatóságának befolyásolására az egyik legjelentősebb eszköz a nyugdíjkorhatár. Mindkét ország célja, hogy a nyugdíjkorhatár emelkedjen és az általános öregségi nyugdíjkorhatár 65 év legyen. Magyarország már lezárta ezt a folyamatot, így egy világos, tényszerű és tervezhető keretet biztosít az állampolgárok számára. Emellett megjelenik a szociális érzékenységre utaló szabályozás. A magyar rendszer a nők kedvezményes öregségi nyugdíjával lehetőséget biztosít a nőknek arra, hogy kortól függetlenül 40 év jogosultsági idő teljesítésével nyugdíjba vonulhassanak. A nyugdíjkorhatár emelése mellett jutalmazza a nőket a munkaerőpiacon eltöltött hosszú idő miatt. Ausztria a nők 60 éves korhatárát 2024-ben kezdte meg emelni és 2033-ban tervezi elérni a 65 éves kort. A hosszú átmeneti időszak bizonytalanságot szülhet, valamint felmerül a kérdés, hogy 2033-ra nem lesz-e arra szükség, hogy a nyugdíjkorhatár még tovább emelkedjen.

A felosztó-kirovó rendszer

Mindkét országban a felosztó-kirovó rendszer adja a nyugdíjrendszerek alapját, az első pillért, azonban a finanszírozási terhek között jelentős eltérések mutatkoznak. Magyarország állami nyugdíjkiadásai lényegesen kisebb részét tették ki az éves GDP-nek, mint az Európai Unió legtöbb országában. Hazánkban a 2022-es adatok alapján 6,7 százaléka volt a GDP-nek a nyugdíjfinanszírozás, míg Ausztriában 14,2 százaléka, ahogy a négyes ábra is mutatja. (Eurostat, 2025) Az osztrák arányt indokolja többek között az ország azon célja,

hogy 45 év szolgálati idővel nyugdíjba vonulóknak 65 évesen el kell érniük a bruttó keresetük 80 százalékát jelentő helyettesítési rátát, amely a rendszer költségigényességét fokozza.

4. ábra: GDP arányos nyugdíjkiadások 2022-ben

Forrás: Eurostat (2025)

Magyarországon a második pillér, a kötelező magánnyugdíjpénztárak megszüntetése az első, állami pillér megerősödését idézte elő, ami az állami garanciavállalás növekedését is jelentheti. Ausztriában a második pillér, a kötelező végkielégítési rendszer nem tölti be nyugdíjkiegészítő funkcióját, mivel a munkavállalók többsége munkahelyváltáskor az azonnali kifizetést választja, nem tartja a nyugdíjba vonulás idejéig. (SGI, 2022) Mindkét országban a nyugdíjrendszer második pillére gyenge pontnak bizonyul, melyre különböző választ adtak. Végül a harmadik pillér összevetése arra mutat rá, hogy mindkét ország fenntartja az egyéni öngondoskodás lehetőségét. Az osztrák harmadik pillér állami támogatásának gyengülése nem segíti a pillér megerősödését, viszont a magyar rendszer ösztönzi az egyéni, államilag támogatott megtakarításokat a nyugdíjas kori jövedelem kiegészítésére.

Indexálás

Az árindexálás előnye, hogy kiszámíthatóbb, mint a svájci indexálás, mivel mérsékli a nyugdíjalap kiadásait, támogatva ezzel azt, hogy a költségvetés stabil maradjon. Segítségével a nyugdíjakat az inflációval szemben automatikus emelés védi. Magyarországon van 13. havi nyugdíj is kiegészítésként, valamint tervezik a 14. havi juttatást is fokozatosan bevezetni. Utóbbi növelné az idősek védelmét az év végi megnövekedett kiadások idején, erősítené a szociális biztonságot. Ausztriában az indexálás egyik célja a jövedelemből eredő egyenlőtlenségek csökkentése. Azonban a bonyolult rendszer, bizonyos elemek visszavonása (első indexálás) bizonytalansághoz vezethet. A 13. és 14. havi nyugdíj törvényileg garantált, biztosítja a nyugdíjasok életszínvonalát a kiemelt időszakokban is (tavasszal, ősszel).

A három vizsgált aspektus mellett fontos megjegyezni, hogy a technikai paramétereken túl a reformképességet jelentősen befolyásolja a társadalmi-politikai kontextus is. Rész-

letes elemzése a jelen tanulmány kereteit meghaladja, azonban az Ausztriára jellemző széles körű társadalmi konszenzus és az érdekegyeztetési mechanizmusok stabil alapot nyújtanak az esetleges reformoknak, míg a Magyarországon jellemző kormányzati döntések mentén megvalósuló nyugdíjpolitikai irányváltások gyorsabb alkalmazkodást tesznek lehetővé, ugyanakkor az intézményesített társadalmi párbeszéd hiánya miatt nagyobb kitettséget jelentenek.

Reformlehetőségek

Az előregedő társadalom és a nyugdíjrendszerek kiemelt aspektusainak összehasonlító elemzése rámutatott arra, hogy a felosztó-kirovó rendszer fenntarthatóságának alapját a megfelelő reprodukciós szint adja. Ennek megfelelően lehetnek pénzügyi, indexálási vagy a nyugdíjkorhatár emelésével kapcsolatos reformok, azonban tartós megoldást nem várhatunk tőlük, ha párhuzamosan nem sikerül emelni a tartósan alacsony termékenységi rátát. A jövőben is működő, hosszútávú nyugdíjrendszer kulcsa mind Ausztriában, mind Magyarországon a megszületendő gyermekek számában rejlik. Alátámasztja ezt az a tény, hogy az első pillér stabilitásához mindkét régióban megfelelő számú befizetőre van szükség ahhoz, hogy eltartsák a nyugdíjasokat. Hiszen az aktív korosztály által megtermelt jövedelmet lehet elosztani. (Botos, 2024) A kutatókat foglalkoztatja az, hogy a nyugdíjrendszerrel hogyan lehet ösztönözni a gyermekvállalást, melynek egyik példája a „gyermekfedezeti nyugdíjreform”. (Árva, 2019) Fontos azonban megjegyezni, hogy a termékenységi ráta érdemi és tartós növekedése strukturális és életmódbeli korlátokba ütközhet. A népesedéspolitikai ösztönzők határfoka korlátozott, így a nyugdíjrendszer stabilitása nem alapozható kizárólag a demográfiai fordulatra. Emellett a különböző gyermekvállalási kedvet növelni kívánó intézkedések hatása várhatóan csak két évtized múlva fog jelentkezni a munkaerőpiacon, ezért szükségessé válnak átmeneti reformok, amelyek a fenntarthatóságot biztosítják.

Átmeneti reformlehetőségek

A rugalmas nyugdíjkorhatár azt jelentené, hogy a 65. életév betöltését követően nem kötelező nyugdíjba menni, van lehetőség arra, hogy az öregségi nyugdíjat igényelje valaki munkaviszony megszüntetése nélkül is. Jelenleg bizonyos területeken, mint az egészségügy vagy a köznevelés, már él ez a szabályozás, azonban 2026-ban a kiterjesztése várható. Célszerű volna kiegészíteni egy nyugdíj „bónusszal”, amelyben a 65 éves kor utáni munkavégzéssel töltött idő jelentős nyugdíjnövekedést jelentene. A pénzügyi ösztönző hosszabb munkaerőpiaci részvételt eredményezhet. (OECD, 2025) A reform további előnye, hogy motiválja az aktív idősödést. (Vehrer, 2011) Az egyén a nyugdíjkorhatár betöltése után is a társadalom hasznos tagja tud lenni, amely hozzájárul az egészségben eltöltött évek számának növekedéséhez.

A várható élettartamhoz kötött nyugdíjkorhatár egy dinamikusan működő rendszerként funkcionálna. A nyugdíjba vonulás évét az határozná meg, hogy átlagosan meddig élnek az adott ország állampolgárai. Például, ha 82 év a várható élettartam, akkor 82-ből kivonva a 15, azaz 67 év lenne a nyugdíjkorhatár. A reform előnye, hogy automatikusan

működik, nincs szükség drasztikus beavatkozásokra. A rendszernek köszönhetően az aktív, munkában töltött évek száma és a passzív, nyugdíjas évek száma közötti arány kedvező maradhat.

Az öngondoskodás további támogatása és erősítése lehetőséget teremtene arra, hogy hosszú távon csökkenjenek az első pillér terhei. Hiszen a harmadik pillér célja a nyugdíj kiegészítése, hogy a nyugdíjas években is megtarthassák az idősek a megszokott életszínvonalukat. A megtakarítást kizárólag a nyugdíjba vonulás időpontjától lehetne felvenni, ellentétben az osztrák rendszer második pillérével, amely keretében lehetőség nyílik akár munkahelyváltáskor felvenni, megszüntetve ezzel az eredeti célt.

14. havi nyugdíj bevezetése azonnal és célzottan a nyugdíjak vásárlóerejének védelmére irányulna. Egy indexálás feletti védelmet jelentene. Rövidtávon hozzájárulna az idősek pénzügyi stabilitáshoz, enyhítve a társadalmi- és szociális feszültségeket, amelyek a nyugdíjrendszerre gyakorolt demográfiai nyomás következtében érvényesülnek.

Összegzés

A tanulmány a magyar és az osztrák nyugdíjrendszer fenntarthatóságát vizsgálja a kedvezőtlen demográfiai változások tükrében. A két ország rendszereinek kulcsfontosságú aspektusait hasonlítja össze, majd javaslatokat tesz a lehetséges reformokra.

A demográfiai háttérrel a termékenységi ráta, a várható élettartam, az eltartottsági ráta és a migráció elemzése vázolta fel. Magyarországon és Ausztriában egyaránt tartósan alacsony a termékenységi arányszám, amely messze elmarad a népesség fenntartásához szükséges 2,1-es reprodukciós szinttől. Ennek az a következménye, hogy csökken az aktív korúak száma és növekszik az eltartott idősek száma, ami veszélyezteti a felosztó-kirovó nyugdíjrendszert. A várható élettartam növekedésével a nyugdíjas évek száma is növekszik, nő a nyugdíjjarulékra való jogosultság időtartama. Az eltartottsági ráta folyamatosan emelkedik, azaz egyre kevesebb aktív munkaerőpiaci szereplő tartja el a nyugdíjasokat. A bevándorlás pedig rövid távon segítheti a nyugdíjrendszer fenntarthatóságát, de hosszú távon nem helyettesítheti a reformokat.

Magyarország és Ausztria nyugdíjrendszerének három kiemelt területe között jelentős eltérések mutatkoznak. A nyugdíjkorhatár Magyarországon egységesen 65 év, míg Ausztriában a nőknél 2024-ben 60 évről indult, 2033-ra pedig a 65 évet fogja elérni. A nyugdíjkorhatár jelenleg hazánkban egy világos és lezárt folyamat, míg Ausztriában a hosszú átmeneti időszak bizonytalanná teheti az állampolgárokat. A felosztó-kirovó rendszer mindkét országban elsősorban az első pillérre, az állami nyugdíjfinanszírozásra támaszkodik. Az osztrák rendszer helyettesítési rátája magas, így erősen költségigényes. Az indexálás tekintetében cél az inflációval szembeni védelem, azonban az osztrák rendszer bonyolultabb, de az egyenlőtlenségek csökkentését szem előtt tartja, míg a magyar rendszerben a tiszta árindexálás kiszámíthatóbb.

A tanulmány szerint a nyugdíjrendszer hosszútávú fenntarthatósága a termékenységi ráta emelkedésében is rejlik. Ennek oka, hogy a felosztó-kirovó rendszer stabilitásához szükség van az aktív befizetőkre. Az intézkedések, amelyek a gyermekvállalást ösztönzik, hosszútávú hatást fejtenek ki, így körülbelül két évtized múlva lesz látható az eredmé-

nyük. Erre az időszakra indokoltak az átmeneti reformok, mint a rugalmas nyugdíjkorhatár bónusszal, a várható élettartamhoz kötött nyugdíjkorhatár, az öngondoskodás támogatása és a 14. havi nyugdíj bevezetése.

A demográfiai trendek egyre inkább fokozódó terhet jelentenek Magyarországon és Ausztriában, ami indokoltá teszi a nyugdíjreformok mérlegelését és bevezetését.

Irodalomjegyzék

- Árva, László (2019): Egy gondolat fejlődése – A gyermekfedezeti nyugdíjreform lehetősége és szükségessége. *POLGÁRI SZEMLE: GAZDASÁGI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT*, 15 (4-6). pp. 224-240. ISSN 1786-6553
- Aslanyan, Gurgen (2012): Migration Challenge for PAYG, *FIW Working Paper, No. 101*, FIW - Research Centre International Economics, Vienna
- Bencsik, G., Pataki, L. (2024): Az öngondoskodás szerepe a hazai nyugdíjrendszer fenntarthatóságában. *Gazdaság & Társadalom | Journal of Economy & Society*, 17(1), 69–96. <https://doi.org/10.21637/GT.2024.1.04>
- Benjamin Bittschi, Thomas Horvath, Helmut Mahringer, Christine Mayrhuber, Martin Spielauer, Philipp Warum (2024): "Assessing the Labour Supply Effect of Harmonising Regular Retirement Age in Austria," *WIFO Working Papers 673*, WIFO.
- Blank, F., Logeay, C., Türk, E. et al. (2016): Österreichs Alterssicherung: Vorbild für Deutschland?. *Wirtschaftsdienst* 96, 279–286 (2016). <https://doi.org/10.1007/s10273-016-1970-8>
- BMSGPK (Federal Ministry of Social Affairs, Health, Care and Consumer Protection) (2025): The Pensions System in Austria – an Overview, Bécs. <https://www.sozialministerium.gv.at/>, 2026.04.12.
- Botos, Katalin (2024) A társadalombiztosítás korunk gazdaságában. *POLGÁRI SZEMLE: GAZDASÁGI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT*, 20 (4-6). pp. 26-37. ISSN 1786-6553
- Dedák, I., Fiser, N. (2024): Pension reforms in Hungary: have they gone too far? *Journal of Pension Economics and Finance*, 23(3), 438–453. doi:10.1017/S1474747224000052
- European Commission (2024): 2024 Ageing Report: Economic and budgetary projections for the EU Member States (2022-2070) (*European Economy Institutional Paper 279*). Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Eurostat (2025): Fertility statistics, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Fertility_statistics, 2025.10.15.
- Eurostat (2025): Total fertility rate, <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00199/default/table?lang=en>, 2025.10.15.
- Eurostat (2025): Population structure and aging, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_structure_and_ageing, 2025.10.19.
- Eurostat (2025): Social protection statistics - pension expenditure and pension beneficiaries https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Social_protection_statistics_-_pension_expenditure_and_pension_beneficiaries#Expenditure_on_pensions_in_the_EU, 2025.10.25.
- Havay, Dóra Anna (2024): A magyar nyugdíjrendszer változásainak és hatékonyságának értékelése európai uniós összehasonlításban. PhD thesis, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem. DOI: 10.54598/004320.
- Hülsewig, Anja; Hülsewig, Oliver (2017): Das österreichische Rentensystem im Blickpunkt: Rentenparadies oder eine Belastung für zukünftige Generationen?, ifo Schnelldienst, ISSN 0018-974X, ifo Institut - Leibniz-Institut für Wirtschaftsforschung an der Universität München, München, Vol. 70, Iss. 07, pp. 31-39.
- KSH (2021): Teljes termékenységi arányszám, <https://www.ksh.hu/ffi/1-2.html>, 2025.10.15.
- KSH (2021): Várható élettartam, <https://www.ksh.hu/ffi/1-10.html>, 2025.10.15.
- KSH (2021): Eltartottsági ráta, <https://www.ksh.hu/ffi/1-1.html>, 2025.10.19.
- KSH (2024): Élveszülések és teljes termékenységi arányszám, <https://www.ksh.hu/stadat/files/nep/hu/nep0006.html>, 2025.10.15.

- KSH (2024): Születéskor várható és egészségesen várható élettartam, <https://www.ksh.hu/kiadvanyok/fenntarthato-fejlodes-indikatorai/2024/1-14-sdg-3>, 2025.10.15.
- KSH (2025): Születéskor várható átlagos élettartam, átlagéletkor nem, vármegye és régió szerint, https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0039.html, 2025.10.15.
- Magyar Államkincstár: Az öregségi nyugdíj. <https://www.allamkincstar.gov.hu/nyugdij/sajat-jogu-ellatasok/oregsegi-nyugdij/az-oregsegi-nyugdij>, 2025.10.20.
- Magyar Államkincstár: Nők kedvezményes öregségi nyugdíja <https://www.allamkincstar.gov.hu/nyugdij/sajat-jogu-ellatasok/oregsegi-nyugdij/nok-kedvezmenyes-oregsegi-nyugdija>, 2025.10.20.
- Marinescu, D. E., Manafi, I., Kiss, D., Dabasi-Halász, Z., Lipták, K. (2017): A nemzetközi migráció hatása az európai nyugdíjrendszerekre. *Tér és Társadalom*, 31(4), 27–52. <https://doi.org/10.17649/TET.31.4.2890>
- Mihályi, Péter, Vincze, László (2016) A „Nők-Férfiak 40” nyugdíjkonceptió pénzügyi következményeinek szemléltetése a felosztó-kirovó nyugdíjrendszerben. *Gazdaság és Pénzügy*, 3 (1). pp. 3-24.
- OECD (2004), *Supervising Private Pensions: Institutions and Methods*, Private Pensions Series, No. 6, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264016989-en>.
- OECD (2025): OECD (2025), *Pensions at a Glance 2025: OECD and G20 Indicators*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/e40274c1-en>.
- Raab, R. (2011): Financial incentives in the Austrian PAYG-pension system: micro-estimation. *Empirica* 38, 231–257, <https://doi.org/10.1007/s10663-010-9134-3>
- Rab Henriett (2010): Az 1997-98-as nyugdíjreform körülményei és hatása a nyugdíjrendszer fejlődésére. *Miskolci jogi szemle*. 5 (2), 50-72, 2010.
- Sárkány, István (2022): A népességöregedés népességfogyást generáló hatása. *Belügyi Szemle*, 70(11), 2405-2409. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.11.50>
- SGI: Sustainable Governance Indicators (2022): *Pensions Report 2022. Bertelsmann Stiftung. 2022 Pensions Report | SGI Sustainable Governance Indicators*, 2025.10.23.
- Statistik Austria (2023): *Demographische Merkmale*, <https://www.statistik.at/statistiken/bevoelkerung-und-soziales/gender-statistiken/demographische-merkmale>, 2025.10.19.
- Statistik Austria (2024): *Demographic indicators (annual data)*, <https://www.statistik.at/en/statistics/population-and-society/population/demographic-indicators-and-tables/demographic-indicators-annual-data>, 2025.10.19.
- Statistik Austria (2024): *Demographische Zeitreihenindikatoren*, <https://www.statistik.at/statistiken/bevoelkerung-und-soziales/bevoelkerung/demographische-indikatoren-und-tafeln/demographische-zeitreihenindikatoren>, 2025.10.19.
- Szikra, Dorottya (2017): *“A magyar nyugdíjrendszer a rendszerváltás óta.”* Osiris Kiadó.
- Tatay, Tibor (2019): Magánnyugdíjpénztárak és foglalkoztatói nyugdíjnyújtató intézmények. In: *Pénzügyi Intézményrendszer Magyarországon 2019*. Soproni Egyetem Kiadó, Sopron, pp. 427-434. ISBN 9789633343357; 9789633343364
- Uhljár, Péter (2024): A gyermekvállalás térszerkezeti mintázatai és szélsőségei az Európai Unióban, 2010-2020. *Területi Statisztika*, 64 (4). pp. 467-488. DOI <https://doi.org/10.15196/TS640403>
- Vaskövi, Ágnes, Ráduly, Dóra (2022): Nyugdíjrendszerek és nyugdíj-előtakarékossági formák a visegrádi országokban. *Biztosítás és Kockázat*, 9 (3-4). pp. 38-71. DOI <https://doi.org/10.18530/BK.2022.3-4.38>
- Vehrer, Adél (2011): Az idősödő társadalmak és a felnőttképzés kihívásai. In Szretykó, György (Szerk.), *Népesedés, humángazdaság és társadalompolitika: A népesedés szociológiai és társadalom-gazdaságtani problémái a XXI. század elején*. pp. 84–101. Comenius Bt.